

12. El parc de la Devesa

El parc de la Devesa

El parc de la Devesa de Girona constitueix l'espai verd urbà més gran de la ciutat i un dels més grans de Catalunya. Situat al nord-oest del nucli urbà, en l'espai on conflueixen el riu Ter, l'Onyar i el Güell, la Devesa allotja més de 2.500 arbres centenaris en les seves 40 hectàrees, i va ser declarat Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN) l'any 1943 com a jardí històric.

La Devesa en el seu conjunt és un bé catalogat que es configura com un parc urbà d'elevat interès paisatgístic i patrimonial degut a la seva morfologia, els passeigs i la distribució. Cal destacar l'estructura geomètricament ordenada que hi conforma l'arbrat i que, amb l'alçada considerable que ha assolit al llarg dels anys, dota de monumentalitat el parc.

Com a espai lliure urbà i alhora espai fluvial del riu Ter, juga un paper fonamental en la relació ciutat-riu. Amb el creixement urbanístic, la Devesa va quedar integrada a la ciutat i actualment és un espai dedicat a l'esbarjo, on la natura es manifesta en tota la seva esplendor. Tanmateix, al llarg de la seva història la Devesa ha sostingut moltes activitats diverses. Precisament el nom de "Devesa", un nom comú convertit en propi, ve donat pels usos que se li atorgaven antigament.

La Devesa ha estat un lloc de convivència, passeig i esbarjo per a nens, joves i grans, i ha format part plenament de la vida de la ciutat, acollint actes festius, desfilades militars, competicions esportives i esdeveniments diversos, però també ha acollit usos agrícoles i activitats comercials. Així, la Devesa de Girona no només és un espai natural excepcional, sinó també un testimoni viu de la història i la vida de la ciutat al llarg dels anys, que convida a gaudir de la natura i a connectar amb la memòria i el patrimoni de Girona.

Patrimoni històric

Originàriament, l'àrea que ocupa la Devesa era un espai de terrenys sorrencs format per la sedimentació dels quatre rius de la ciutat, el qual sovint es trobava inundat per les crescudes del riu Ter. L'any 1423 la reina Maria Victòria va donar part dels seus terrenys a la ciutat per a la seva explotació, per compensar els danys que causaven les avingudes del riu i perquè servissin de barrera natural per frenar-les. El rei Ferran el Catòlic l'any 1510 va cedir definitivament tots els terrenys que pertanyien encara a la corona.

Durant el segle XVIII i principis del XIX s'hi van dur a terme nombroses plantacions d'arbres per a l'aprofitament de llenya, principalment d'àlbers i pollancre, que a més protegien la ciutat de les inundacions. La fusta que se n'extreia era una font d'ingressos i també es va utilitzar per a la preparació de defenses militars. Consta també que s'hi duïen a terme activitats hortícoles que van ser substituïdes més tard per

GERONA. — 11.

Paseo Central de la Devesa

M. P.

12. El parc de la Devesa

pasturatge a causa dels aiguats que s'esdevenien a la zona.

Al final del segle XIX la Devesa ja tenia el disseny actual, donat que al voltant del 1850 s'hi va acabar de plantar l'arbreda que coneixem avui en dia. En aquells temps, el Camp de Mart, en referència al déu de la guerra, s'utilitzava com a pati d'armes per exercicis de les tropes i per les exposicions de les Fires i Festes de Sant Narcís.

Durant el primer terç del segle XX la Devesa va arribar al seu punt de màxima bellesa i utilització social. Esdevingué un marc de convivència ideal, de passeig i esbarjo per a nens, joves i grans. Els actes festius, els berenars, els concerts, les sardanes, les parades, les desfilades militars, les competicions gimnàstiques, etc., tot se celebrava al parc, que va esdevenir un emblema de Girona.

Malauradament, la Devesa ha experimentat períodes de temps de gran utilització alternats amb la solitud. En la segona meitat del segle XX i després de la Guerra Civil, el parc va sofrir un deteriorament a causa de la introducció d'elements arquitectònics, de la privatització d'alguns sectors i, sobretot, de la proximitat de dos dels accessos principals a la ciutat. Les barreres naturals i artificials, com per exemple el riu Güell, avui en dia desviat, el tren o la carretera N-II, van provocar la desvinculació del parc amb la ciutadania. D'altra banda, la construcció dels embassaments de Sau i Susqueda van reduir dràsticament el risc de futures inundacions de la Devesa, però va anar en contra de les necessitats dels arbres, que van viure una greu disminució del cabal del Ter.

A mitjan anys setanta s'inicià un moviment social a favor de la Devesa que desperta novament l'interès social de la ciutadania gironina. El 1976 va tenir lloc la campanya "Salvem la Devesa" amb diverses manifestacions populars, encapçalades per artistes, intel·lectuals, veïns i personalitats de la ciutat i de la província. A partir d'aquesta fita, els successius governs municipals democràtics han anat fent projectes de millora amb la voluntat de recuperar la Devesa per adequar-la a l'ús social, amb actuacions destinades a eliminar elements construïts i minimitzar usos diversos.

Actualment, la Devesa té una gran diversitat de funcions, com les d'esplai, lleure, activitats esportives, descans i relació ciutadana. Entre els seus passejos i esplanades de sauló, al parc hi trobem espais oberts i assolellats, alguns adaptats a la pràctica d'activitats físiques com a l'àrea de Camp de Mart, jardins urbans, i equipaments culturals com de la Fira de Girona i l'Auditori i Palau de Congressos, entre d'altres construccions.

També són molts i molt variats els esdeveniments que actualment s'organitzen a la Devesa, entre els que destaquen el mercat de marxants setmanal o les Fires de Sant Narcís, quan la Devesa s'omple de llum, música i gent.

Patrimoni Natural

La Devesa és coneguda pels seus magnífics plàtans (*Platanus x hispanica*), que constitueixen el principal pulmó integrat a la ciutat i n'ocupen les tres quartes parts disposats ordenadament formant àmplies avingudes. La majoria d'aquests arbres majestuosos van ser plantats als voltants del 1850, i han donat l'estructura i dimensions actuals al parc fruit del projecte de l'arquitecte municipal Martí Sureda i Deulovol. Aquest fet desmenteix la creença popular que la seva plantació fos obra dels francesos

12. El parc de la Devesa

en la seva arribada al poder després de la Guerra del Francès, els quals només van replantar part dels pollancre que es van talar amb finalitats defensives.

Aquests arbres majestuosos que proporcionen ombra i frescor són una part integral del paisatge de la Devesa. L'elevada densitat de la plantació ha produït una competència entre ells per cercar la llum i poder créixer, assolint en algun cas els 55 metres d'alçada. La seva fulla gran i palmada en cinc lòbuls acabats en punta s'ha convertit en un dels símbols de la ciutat, fa canviar el paisatge amb la llum solar depenent de l'hora i de l'estació i aporta diferents tonalitats al parc i sensacions als

qui el contemplen. L'arbreda compta amb un elevat valor patrimonial i se'n gestiona el manteniment per a la seva conservació.

Malgrat que la major part del parc està poblada pel conjunt monoespecífic de plàtans, la Devesa de Girona conjuntament amb els seus jardins, més enllà dels valors paisatgístics i patrimonials que proporciona, constitueix un parc urbà al cor de la ciutat amb un ric patrimoni natural. S'hi poden observar fins a 95 espècies de port arbori i arbustiu, majoritàriament als seus jardins, i ofereix una gran diversitat botànica que contribueix a mantenir una elevada biodiversitat a la ciutat. També ofereix un espai de refugi tranquil pròxim al riu que afavoreix la presència de fauna que s'acosta dels boscos propers i dels marges de la zona fluvial.

Font: Arxiu municipal

Entre el brancatge i els forats dels arbres hi podem trobar nombroses espècies d'aus com la mallerenga blava i la mallerenga carbonera, el gamarús, el raspinyol o el picot verd. També alguns rèptils com les sargantanes, els dragons comuns i en alguna ocasió s'hi deixa veure alguna espècie de serp. Aprofitant els bassals i reguerons també hi troben aixopluc i aliment diverses espècies de granotes i gripaus, així com d'altres ocells com la cuereta blanca, l'ànec collverd o fins i tot en ocasions el blauet o el berrat pescaire. Entre els mamífers cal destacar la presència dels diferents tipus de ratpenats que habiten en les cavitats dels plàtans, en especial els nòctuls, una espècie amenaçada que troba refugi en els boscos madurs propers a rius i zones humides de la Devesa.

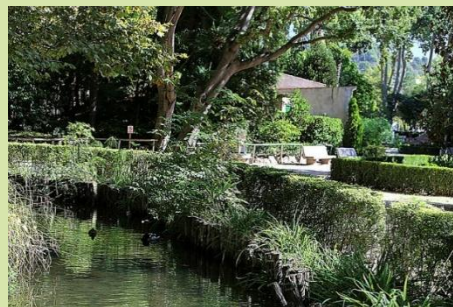
Els Jardins de la Devesa

El racó on s'ubiquen els jardins de la Devesa, al sud-est del parc, és sens dubte un dels més rellevants pel que fa al foment de la biodiversitat. Anomenats també jardins dels Francesos o jardins de la Rosaleda, el 23 de setembre de 1943 van ser declarats Jardí Artístic Nacional, i són un lloc de parada obligatòria per gaudir de la bellesa floral. Aquest espai data del segle XIX, és el més antic destinat a zona verda de la ciutat i era un lloc habitual de passeig entre les classes acomodades de la ciutat.

12. El parc de la Devesa

El jardí conserva una estructura molt similar a l'original i és d'estil francès, amb parterres delimitats per tanques vegetals que formen figures geomètriques. Es troba envoltat per un canal i s'hi pot accedir per dues portalades. A l'interior, queda dividit per un eix central de plàtans en forma de paraigua i hi trobem l'hivernacle i la caseta del jardiner, així com les escultures i els elements propis del jardí que tant la caracteritzen, com ara la plataforma de pedra per als músics o el brollador d'estalactites.

S'hi poden observar una gran varietat d'espècies vegetals, algunes d'autòctones (naturals del país) i d'altres d'al·lòctones (originàries d'altres països), emprades sovint en jardineria. Al brollador romàntic de cinc pisos, hi habiten plantes de zones humides i ombrívols que canvien la seva aparença segons l'estació de l'any, ja que les plantes que incorpora el transformen constantment. També hi troben refugi insectes aquàtics com nedadors d'espatlles, sabaters o escorpins d'aigua.

Serveis ecosistèmics de la Devesa

Sens dubte, el gaudi de la Devesa ens acostava a la natura en benefici de la nostra qualitat de vida. La planificació actual del parc incorpora com a objectius la seva protecció i conservació i la posada en valor dels seus elements, alhora que es treballa per a la preservació de la seva biodiversitat i dels espais de trobada, i convivència cívica i social de la nostra ciutat.

Des que l'any 1975 es va fer un primer estudi de la plataneda elaborat per Narcís Motjé, s'han anat prenent diferents mesures per a la conservació i salvaguarda dels plàtans com una prioritat i per fer-los compatibles amb els altres usos.

L'arbreda de la Devesa, a banda d'embellir el paisatge urbà, té múltiples beneficis a nivell ambiental amb els diferents serveis ecosistèmics que conté. És un suport important per a la regulació de la temperatura de la ciutat, ja que disminueix l'efecte d'illa de calor i suposa un refugi climàtic excel·lent per a les persones i les espècies, en un context de canvi climàtic com el que ens trobem actualment. Actua també com a connector ecològic al llarg de la ciutat en consonància amb les altres àrees verdes que envolten la trama urbana afavorint la biodiversitat.

Altrament, la seva vegetació ajuda a compensar la contaminació i a millorar la qualitat de l'aire de l'àrea urbana, en favor de la protecció del nostre sistema immunitari i de les vies respiratòries. Al tractar-se d'una zona permeable, a més, millora la regulació del cicle de l'aigua i afavoreix la infiltració cap a les aigües subterrànies.

En aquells moments en que necessitem calma i desconexió, la Devesa és capaç d'amortir el soroll frenètic de la ciutat i ens presta un lloc de desconexió i descans. Gaudir d'aquest espai relaxant constitueix una teràpia per al nostre estat emocional i psicològic, contra l'estrès i l'ansietat.

12. El parc de la Devesa

Els seus usos recreatius converteixen el parc en un punt de trobada que fomenta la cohesió social i permet realitzar un munt d'activitats exteriors tant de lleure com de pràctica física i esportiva.

La gestió actual de la Devesa aposta per fer-la més amable i propera a la ciutadania, tot respectant la seva particularitat natural. A la protecció dels valors patrimonials, paisatgístics i ambientals s'hi lliguen actuacions que reforcin la relació social, la integrin a la ciutat i sostinguin el vincle emocional amb les gironines i gironins. L'èxit de la Devesa com a parc urbà depèn de la relació que la ciutadania hi tingui i es treballa per apropar aquest magnífic espai a la població.

"Bella és la Devesa de Girona a la primavera triomfant; a l'estiu, en què les grans voltes de fullatge ens resguarden dels potents raigs de sol; en l'agonia daurada de la tardor, amb les fulles d'aram que encatifen el sòl; bell, sempre bella, àdhuc en la mateixa desolació hivernal...". Carles Rahola a "La ciutat de Girona", any 1929.